

מבט על, גיליון 1091, 27 באוגוסט 2018

התכנסות המועצה המרכזית של אש"פ וניסיונות ההסדרה ברצועת עזה -

שני הצדדים של אותה מטבע

יוחנן צורף

המועצה המרכזית של אש"פ התכנסה על מנת להתמודד עם האתגרים המדיניים שעל הפרק, כשמעליה מרחפת תחושה של איום על המשך בלעדיותו של הארגון כנציג הבלעדי של העם הפלסטיני. הרטוריקה שנשמעה בהתכנסות זו התאפיינה באיומים ואזהרות מפני פגיעה באינטרסים הלאומיים הפלסטיניים, ומפני משחק לידיים אמריקאיות וישראליות, השואפות להנציח את הפילוג הפנים-פלסטיני. ברקע הפסקת אש ללא הסכם מחייב בין ישראל לחמאס שכבר מתקיימת, בעוד הפיוס בין פת"ח לחמאס, שאמור לבוא בשלב הבא של דיוני קהיר, עודנו מוטל בספק רב.

המועצה המרכזית של אש"פ קיימה התכנסות נוספת ברמאללה (15-17 באוגוסט), בהמשך לכנסים ומפגשים נוספים שקיימו מוסדות אש"פ, הרשות הפלסטינית ופת"ח במהלך החודשים האחרונים. מפגשים אלה נועדו להתמודד עם האתגרים המדיניים שעל הפרק, ביניהם השינוי החד בעמדת הממשל האמריקאי כלפי הפלסטינים והסכסוך הישראלי-פלסטיני, וכן הניסיונות לקדם רגיעה/הסדרה בין חמאס לישראל ברצועת עזה ללא הרשות, בהובלה מצרים, בגיבוי אמריקאי ובתיאום עם ישראל.

המועצה התכנסה כשמעליה מרחפת תחושה של איום על המשך בלעדיותו של אש"פ כנציג הבלעדי של העם הפלסטיני, של האפשרות לכפיית פתרון על הפלסטינים - שינתק את הרצועה מן הגדה המערבית - ושל בידוד אבו מאזן באופן אישי, משום התייצבותו נגד כל מהלך העלול לקדם את המדיניות של ממשל טראמפ באזור ובפרט כזה שינסה, להערכתו, לתקוע טריז בזירה הפלסטינית. לכן, הרטוריקה שנשמעה בהתכנסות זו התאפיינה באיומים ואזהרות מפני פגיעה באינטרסים הלאומיים הפלסטיניים, מפני משחק לידיים אמריקאיות וישראליות, השואפות להנציח את הפילוג, למנוע את כינון המדינה הפלסטינית במתכונת שהותוותה ב-1988 ולקדם את 'עסקת המאה', שאותה רוקמים שליחי הנשיא טראמפ מזה כשנה וחצי. ברקע להתכנסות בלטה ההיעדרות של החזית הדמוקרטית מן הדיונים, במחאה על סילוק אנשיה מתפקידים בהם החזיקו באש"פ ומה שהוגדר כהשתלטות פת"ח על אש"פ וקבלת החלטות לאומיות כלל פלסטיניות באורח עצמאי. היעדרות זו עוררה מורת רוח בפת"ח אף יותר מההיעדרות של גופים אחרים, ביניהם החזית העממית (המרבה להיעדר מן הכנסים הללו בשנים האחרונות), וארגונו של מצטפא ברע'ותי ("היוזמה הלאומית הפלסטינית"). זאת, משום שנוכחות החזית הדמוקרטית הייתה משווה להתכנסות אופי כל-פלסטיני.

ההודעה המסכמת של המועצה נשאה אופי הצהרתי. ההצהרות המרכזיות היו:

- הגדרת הקשר עם ישראל כמבוסס על: "מאבק בין העם הפלסטיני ומדינתו הנמצאת תחת כיבוש לבין כוח הכיבוש". העצמאות נותרה המטרה העיקרית. תקופת המעבר של חמש שנים, שנקבעה בהסכמי אוסלו, אינה תקפה עוד לאור התעלמותה של ישראל מהסכמים אלה.
- גינוי להחלטות טראמפ בעניין ירושלים והעברת השגרירות האמריקאית. ארצות הברית, במהלכה זה, איבדה את מעמדה כמתווכת הוגנת ולא תוכל עוד לשמש בתפקיד זה לבדה.
- קביעה כי הניסיונות לקדם הסדרה כלשהי ברצועת עזה הם עניין לאומי של אש"פ ולא של פלג מסוים בעם הפלסטיני, כפי שהיה בשיחות 2014 לאחר מבצע 'צוק איתן'. ניסיונות ההסדרה הללו נועדו לקדם את 'עסקת המאה' של הממשל האמריקאי, לכוון מדינה בעזה, להנציח את הפילוג, ולמעשה לסתום את הגולל על המדינה הפלסטינית על בסיס קווי 67.
- בנוסף, התקבלו החלטות שיתנו להצהרות אלה ביטוי מוחשי על פי לוח זמנים שייקבע בהמשך. ביניהן:
 - הקשר עם ישראל - המועצה אישרה המלצות שהוגשו על ידי הוועד הפועל של אש"פ בנוגע לביצוע החלטות המועצה הלאומית הפלסטינית לגבי מערכת היחסים עם ישראל והתווית תכנית כוללת, עם לוחות זמנים. בין ההחלטות: השעיית ההכרה בישראל עד אשר תכיר במדינה הפלסטינית בקווי 67, הפסקת התיאום הביטחוני עם ישראל וכן התנתקות מפרוטוקול פאריס לתאום כלכלי בין הצדדים. זאת, במסגרת מעבר משלב הרשות הפלסטינית לשלב המדינה (אמנם בלי לפרק את מוסדות הרשות).
 - דבקות בקריאה לכנס ועידה בינלאומית בחסות בינלאומית קולקטיבית, שתכלול את חמש החברות הקבועות במועצת הביטחון של האו"ם. הועידה תיערך על בסיס החלטות האו"ם הנוגעות בדבר, יוזמת השלום הערבית והרעיונות שהעלה אבו מאזן בנאומו במועצת הביטחון (20 בפברואר 2018) בעקבות הכרזת ירושלים של טראמפ (שם קרא לכנס במהלך 2018 ועידה בינלאומית בחסות מנגנון רב לאומי ולהכרה של כל חברות האו"ם במדינה הפלסטינית).
 - מאבק בעסקת המאה - המועצה דחתה את כל (מה שהוגדר) הניסיונות לחסל את הבעיה הפלסטינית והפרויקט הלאומי הפלסטיני, ובכלל זאת כל פתרון זמני או כינון מדינה ברצועת עזה. ארצות הברית הוגדרה שותפה של ישראל וחלק מן הבעיה, ולא מהפתרון, על כן המאבק בעסקה שיניח הממשל האמריקאי על סדר היום והמאמץ להכשיל אותה יימשכו. כן הוחלט להמשיך בנתק עם הממשל האמריקאי עד שיחזור בו מהחלטותיו בהקשר הסכסוך ופתרונו.
 - קריאה להחרים את מוצרי ההתנחלויות.
 - בעקבות אישור חוק הלאום בישראל - קריאה לחזק את קמפיין ה-B.D.S והתמיכה בו.
 - הקמת ועדה לאומית עליונה לענייני ירושלים, שתהיה מקור הסמכות הבלעדי לכל מה שקשור בעיר.
 - הוועד הפועל של אש"פ נדרש לפעול לפתרון המחלוקות בין הפלגים השונים במערכת הפלסטינית כדי להגיע לשותפות לאומית בשורות הארגון.

הערכה

מאז הכרזת דונלד טראמפ בדבר ההכרה בירושלים כבירת ישראל, העברת השגרירות לירושלים והשינויים החדים במדיניות הממשל האמריקאי כלפי הסוגיה הפלסטינית, התעצמו האתגרים עמם נדרשים להתמודד הרשות הפלסטינית והעומד בראשה, אבו מאזן. מצרים, אם משום היענותה ללחצים אמריקאים, אם משום הבנות בינה לבין ישראל ואם משום עניינה בייצוב השקט לאורך גבולה עם רצועת עזה, הבהירה למעשה שתהיה מוכנה ללכת להסדרה/הפסקת אש ברצועה - גם ללא הסכמה של אבו מאזן והרשות. זאת למרות שבפומבי קהיר ממשיכה לייחס לרשות מעמד הגמוני ומבהירה כי הסכמתה נחוצה עד הכרזת לקידום התהליך המדיני.

ואולם, בכך למעשה מעניקה מצרים לחמאס מעמד שלא היה לו קודם לכן. בעצם הבהרתה שהרשות לא תהווה עוד מכשול להסדרה ברצועה, היא הציבה את חמאס במעמד שווה לה. אם ישיג חמאס את תמיכת הפלגים הפלסטינים האחרים בהסדרה, אזי יוכל לטעון שמדובר בהסכמה כל-פלסטינית. זאת, בעוד החזית העממית והחזית הדמוקרטית החרומו את כינוס המועצה המרכזית ובכך החלישו את מעמדו של אש"פ כארגון כלל-פלסטיני - הגם ששתיהן הצהירו שלא תתנה יד למהלך מצרי ללא פת"ח. על שום אופיין החילוני, סולדות אמנם החזיתות בדרך כלל מתיאום ללא גיבוי פת"ח עם גוף אסלאמי, כמו חמאס, אבל נראה שלפחות הפעם, לחזית הדמוקרטית יש עניין לבוא חשבון עם אבו מאזן משום שהדיח את אנשיה מתפקידים שמלאו באש"פ.

נכון לעכשיו מצליחים אבו מאזן ופת"ח להשיב מלחמה שעה. בשם הקונצנזוס הלאומי הפלסטיני יורטו עד כה ניסיונותיהם של שליחי הנשיא טראמפ לקדם את 'עסקת המאה', שבה מתהדר הממשל מאז כינונו. בגיבוי ערב הסעודית, ירדן ואפילו מצרים, עלה בידיהם להביא את שליחי טראמפ להודות באי-יכולתם להתגבר על המכשול שמציב אבו מאזן בפני העסקה, וכפועל יוצא גם לצמצם את פעילותם בתחום זה. מאז כישלון ניסיונם לקדם את שיקום הרצועה פעילים שליחי הממשל יותר מאחורי הקלעים ומתמקדים בהצהרות פומביות משותפות, המביעות עניין בפתרון המצוקות הפלסטיניות.

נראה ששני הצדדים במערכת הפלסטינית מחזיקים כיום בידם יתרון מסוים. אבו מאזן, שעדיין נהנה - חרף מה שצוין לעיל - ממעמד הנציג הבלעדי של העם הפלסטיני, יכול לדבר בשם הקונצנזוס הלאומי ולנטרל את הניסיונות המתבצעים בקהיר לקדם בלעדיו הסדרה ברצועת עזה. חמאס מצדו מדבר בשם המצוקה של תושבי הרצועה. חרף הפגיעה המתמשכת במעמדו, טענותיו בדבר אחריות הרשות הפלסטינית ואבו מאזן עצמו למצוקות אלה נופלות על אוזניים קשובות בדעת הקהל הפלסטינית, משום מעמדו של אבו מאזן 'כאח הבכור' המחזיק במשאבים הלאומיים.

עד שיחודשו בקהיר השיחות בנוגע הסדרה עשויים להתקיים מגעים רבים בין הצדדים היריבים בזירה הפלסטינית, ישירות או דרך צד שלישי. במאבקים מן הסוג הזה, שבהם מרחף מעל מעורבות של גורם זר שאיננו ערבי סימן שאלה גדול באשר לכוונותיו, יש במקרים רבים יתרון למי שמדבר בשם הקונצנזוס הלאומי. הפסקת אש או רגיעה ללא הסכם מחייב כבר מתקיימת, אך הפיוס בין פת"ח לחמאס, שאמור לבוא בשלב הבא של דיוני קהיר, עודנו מוטל בספק רב משום התעקשותו של אבו מאזן בעניין 'חוק אחד ונשק אחד' בזירה הפלסטינית, אשר גברה באחרונה

בשל חששו מכוונות ממשל טראמפ. לכן הוא נחוש למנוע מצב בו תתאפשר הפיכה נוספת נגד הרשות ברצועת עזה, אם תחזור לשם.

אשר להצהרות הכוונה בנוגע ליחסים ישראל, שסיכמו את ועידת המועצה המרכזית של אש"פ - מימושן בפועל מתנגש במידה רבה עם המעבר, שהוכרז אף הוא, "מרשות למדינה". שימור המוסדות הקיימים חשוב למעבר זה, ועל כן כל עוד אבו מאזן מוביל את תהליך קבלת ההחלטות ולא הושג פיוס פנים-פלסטיני, צפוי מימוש חלקי בלבד של ההחלטות, באופן שלא ישנה באורח מהותי את המציאות.

*** יוחנן צורף, המשרד לענייני מודיעין